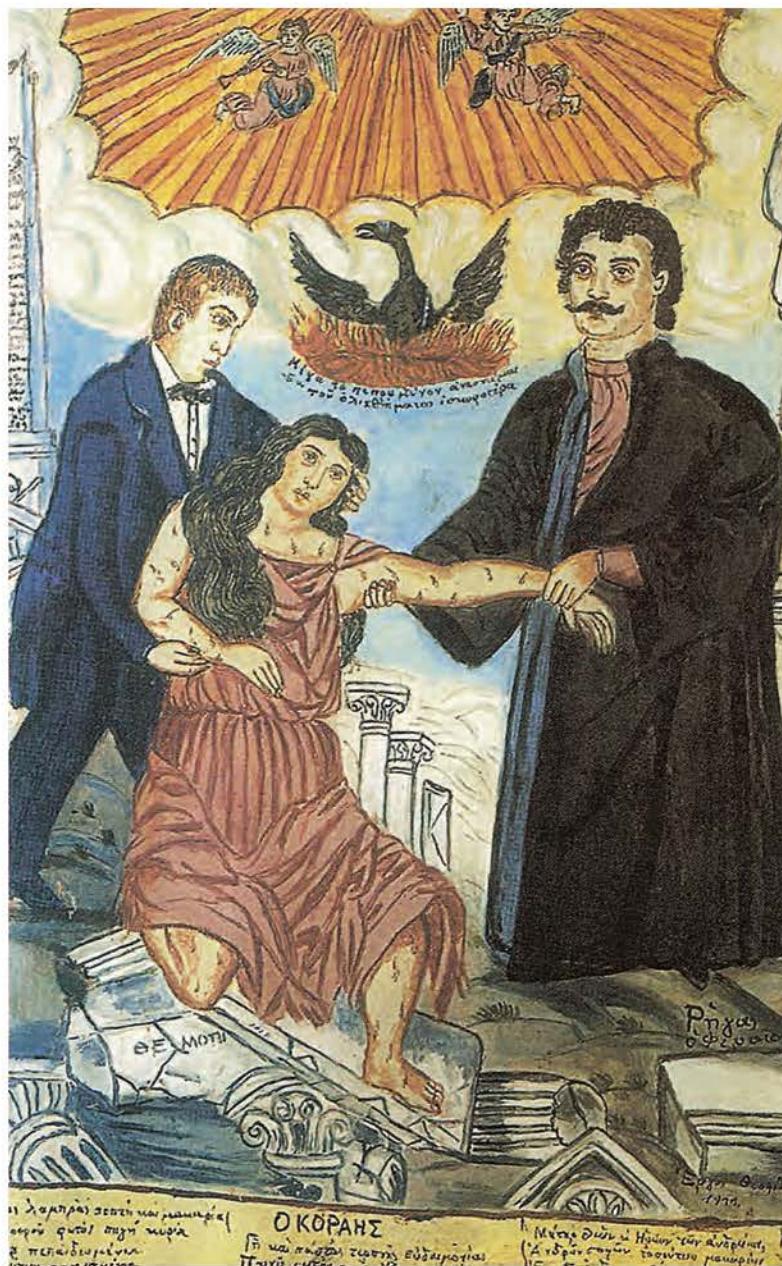




Κεφάλαιο 8

Ο Ρήγας Βελεστινῆς και ο Αδαμάντιος Κοραής

Ανάμεσα στους δασκάλους του Γένους ξεχωρίζουν για τη δράση τους ο λόγιος επαναστάτης Ρήγας Βελεστινλής και ο Αδαμάντιος Κοραής, ένας Έλληνας φιλόλογος φημισμένος ακόμη και στην Ευρώπη.



▲ Ο Ρήγας Βελεστινῆς και ο Αδαμάντιος Κοραής υποθαστάζουν την Ελλάδα.
Πίνακας σε χαρτόνι του Ηαϊκού ζωγράφου Θεόφιλου

Πήγας, γιος εμπόρου, γεννήθηκε το 1757 στο Βελεστίνο της Θεσσαλίας, το οποίο στην αρχαιότητα ονομαζόταν Φερές. Νεαρός ακόμη, μπήκε στην υπηρεσία των Φαναριώτων στην Κωνσταντινούπολη και έπειτα μετανάστευσε στο Βουκουρέστι, ως γραμματέας του πγεμόνα της Βλαχίας. Εκεί επηρεάστηκε από τις ευρωπαϊκές ριζοσπαστικές ιδέες, κάνοντας κύριο στόχο του την απελευθέρωση της πατρίδας. Το 1790 ταξίδεψε στη Βιέννη.

Το συγγραφικό και εκδοτικό του έργο είναι μεγάλο. Ο Πήγας εξέδωσε γαλλικά μυθιστορήματα μεταφρασμένα στη δημοτική γλώσσα, ένα βιβλίο Φυσικής για σχολική χρήση, έναν τεράστιο χάρτη της Ελλάδας, την περίφημη «Χάρτα της Ελλάδος», μία εικόνα του Μεγάλου Αλεξανδρού και πολλά άλλα. Ο Θούριος ήταν ένας φλογερός επαναστατικός ύμνος που συγκίνοιςε πολλούς νέους της εποχής και έγινε σύμβολο του αγώνα για την ελευθερία.

Ο Πήγας Βελεστινλής οραματίζοταν τη συνεργασία των υπόδουλων βαλκανικών λαών για την απελευθέρωσή τους από τον οθωμανικό συγό και τη δημιουργία ενός ευνομούμενου δημοκρατικού κράτους, όπου θα κυριαρχούσε η ελληνική γλώσσα και παιδεία. Ωστόσο, η δράση του έγινε γρήγορα γνωστή και προκάλεσε την αντίδραση της Αυστρίας, η οποία τότε διατηρούσε καλές σχέσεις με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι Αυστριακοί συνέλαβαν τον Ρήγα και συνεργάτες του το Δεκέμβριο του 1797. Λίγους μήνες αργότερα τον παρέδωσαν μαζί με επτά συντρόφους του στους Τούρκους, οι οποίοι τους θανάτωσαν και τους έριξαν στον ποταμό Δούναβη.

Ο Αδαμάντιος Κοραής καταγόταν από πλούσια οικογένεια της Χίου, αλλά γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1748. Φοίτησε αρχικά στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης, ενώ αργότερα εγκαταστάθηκε μόνιμα στη Γαλλία, όπου σπούδασε ιατρική. Εκεί γνώρισε από κοντά τη Γαλλική Επανάσταση και τις φιλελεύθερες ιδέες της. Ασχολήθηκε κυρίως με την αντιγραφή, την επιμέλεια και τη δημοσίευση των χειρογράφων αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων.

Ο Κοραής πίστευε ότι για να ελευθερωθεί το ελληνικό έθνος, έπρεπε πρώτα να φωτιστεί διαμέσου της παιδείας, με κατάλληλη όμως μέθοδο διδασκαλίας και χρησιμοποιώντας μια νέα ελληνική γλώσσα, με απλούστερη μορφή από την αρχαία. Η απήκνοσή του ήταν μεγάλη και πολλοί δάσκαλοι ζητούσαν τις συμβουλές του. Γνωστές είναι επίσης οι θεωρίες του για τη γλώσσα. Ο Κοραής πρότεινε τη χρήση μιας γλώσσας που θα είχε ως βάση της την καθομιλουμένη γλώσσα της εποχής, από την οποία όμως θα είχαν αφαιρεθεί οι ξένες λέξεις καθώς και οι διάφορες ιδιωματικές εκφράσεις.

Ο Κοραής συνέβαλε σημαντικά στην ιδεολογική προετοιμασία της Μεγάλης Επανάστασης, π.χ. με το ποίημά του «Σάλπισμα Πολεμιστήριον» αλλά και κατά τη διάρκειά της, γράφοντας συμβουλευτικές επιστολές. Συντέλεσε επίσης στην ίδρυση του Ελληνικού Κομιτάτου στο Παρίσι. Ο Αδαμάντιος Κοραής, όπως οι περισσότεροι από τους εκπροσώπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, είχε ως βασική φιλοσοφική αρχή την πίστη στη λογική του ανθρώπου.

Γλωσσάρι

Θούριος: Επαναστατικό τραγούδι. Οι στίχοι του απευθύνονταν στους υποδούλους και τους καλούσαν να αγωνιστούν για να απαλλαγούν από τη σκλαβιά.

Ευνομούμενος: Αυτός που διοικείται με δίκαιους νόμους.

Ελληνικό Κομιτάτο: Φιλελληνική οργάνωση που ιδρύθηκε στο Παρίσι.



Οι πηγές αφηγούνται...

1. Απόσπασμα από τη Νέα Πολιτική Διοίκηση του Ρήγα Βελεστινλή

«Όλοι, χωρίς εξαίρεσιν, έχουν χρέος να ηξεύρουν γράμματα. Η Πατρίς έχει να καταστήσῃ* σχολεία εις όλα τα χωρία διά τα αρσενικά και θηλυκά παιδιά. Εκ των γραμμάτων γεννάται η προκοπή, με την οποίαν λάμπουν τα ελεύθερα έθνη».

Ρήγα Βελεστινλή, Απαντα τα Σωζόμενα, επιμέλεια Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης, Αθήνα 2001, τόμ. 5, σσ. 41-42.

* να καταστήσῃ = να ιδρύσει

2. Αποσπάσματα από τον Θούριο του Ρήγα Βελεστινλή

«Ως πότε, παλληκάρια, να ζούμεν στα στενά,
μονάχοι, σαν λιοντάρια, στες ράχες, στα βουνά;
σπηλιές να κατοικούμεν, να βλέπωμεν κλαδιά,
να φεύγωμ' απ' τον κόσμον, για την πικρή σκλαβιά;
να χάνωμεν αδέλφια, Πατρίδα και γονείς,
τους φίλους, τα παιδιά μας κι όλους τους συγγενείς;
Κάλλιο 'ναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!».

«Ελάτε μ' έναν ζήλον σε τούτον τον καιρόν,
να κάμωμεν τον όρκον επάνω στον Σταυρόν.
Συμβούλους προκομμένους με πατριωτισμόν,
Να βάλωμεν, εις όλα να δίδουν ορισμόν.
Οι Νόμοι νάν' ο πρώτος και μόνος οδηγός,
Και της Πατρίδος ένας να γένη αρχηγός.
Γιατί κ' η αναρχία ομοιάζει τη σκλαβιά.
Να ζούμε σα θηρία, είν' πλιο σκληρή φωτιά».

Δ.Ι. Βρανούση, Ρήγας Βελεστινλής, Αθήνα 1963, δεύτερη έκδοση, σσ. 167-168.

3. Απόσπασμα από το έργο «Σάλπισμα Πολεμιστήριον» του Αδαμάντιου Κοραή

«Οι Ήπειρώται ενθυμήθητε* τα κατορθώματα των προγόνων σας, εσείς και παλαιά εφάνητε ανδρείοι, και σήμερον ακόμη εδειξατε με τας κατά των αγρίων Πασδάδων νίκας, ότι δεν εχάσατε την προγονικήν μεγαλοψυχίαν. Οι Θεσσαλοί και Μακεδόνες ενθυμήθητε ότι οι πρόγονοί σας κατετρόπωσαν τον Δαρείον, όστις ήτον ασυγκίτως φοιβερώτερος βασιλεύς από τον σημερινόν ἀνανδρον και γυναικώδη τύραννον της Ελλάδος. Οι Πελοποννήσιοι και οι λοιποί Έλληνες μη λησμονήσετε τα τρόπαια*, δσα κατά των βαρβάρων ανέστησαν* οι προπάτορές* σας, και σεις εξαιρέτως οι Μαΐνώται συλλογίσθητε ότι είσθε αίμα Σπαρτιατών. Όλοι ομού*, δσοι με το λαμπρόν όνομα των Ελλήνων δοξάζεσθε, βάλετε καλά εις τον νουν σας, ότι αφ' δσας δυστυχίας δύναται να πάθη ο άνθρωπος η πλέον απαρηγόρητος είναι η δουλεία».

Κοραής, Απαντα τα πρωτότυπα έργα, επιμέλεια Γ. Βαλέτας, τόμ. Α1, σ. 69.

* ενθυμήθητε = θυμηθείτε

* τα τρόπαια = τις νίκες

* ανέστησαν = κέρδισαν

* προπάτορες = πρόγονοι

* ομού = μαζί



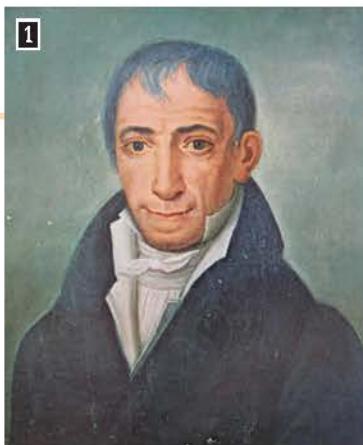
Ματιά στο παρελθόν

Ο Κοραής γράφει για τον Βολταίρο

Ο Αδαμάντιος Κοραής βρισκόταν στο Παρίσι όταν ξέσπασε η Γαλλική Επανάσταση. Σε μία από τις επιστολές του, με αφορμή την μετακομιδή (σημ. μεταφορά) των λειψάνων του Βολταίρου στη γαλλική πρωτεύουσα τον Ιούλιο του 1791, ο Έλληνας Διαφωτιστής έγραψε: «Δεν με εξέπληξε, φίλε μου, ούτε η μεγαλοπρέπεια της κηδείας. Ούτε ο χρυσός και ο άργυρος, ο οποίος άστραφτε από όλα τα μέρη, θάμπωσε τα μάτια μου. Άλλ' όταν είδα να περιφέρουν τα βιβλία του θριαμβευτικά και να είναι περικυκλωμένα από πλήθος ακαδημαϊκών, τότε ήθελα να σε έχω κοντά μου μάρτυρα και της αγανάκτησής μου και των δακρύων μου, δακρύων, φίλε μου, αληθινών, δακρύων απαρηγόρητων, τα οποία μ' έκανε να χύσω η ανάμνηση ότι έτσι και οι πρόγονοί μου, οι αμίμητοι Έλληνες, ήξεραν να τιμούν τη σοφία». (Απόδοση στα νέα ελληνικά)



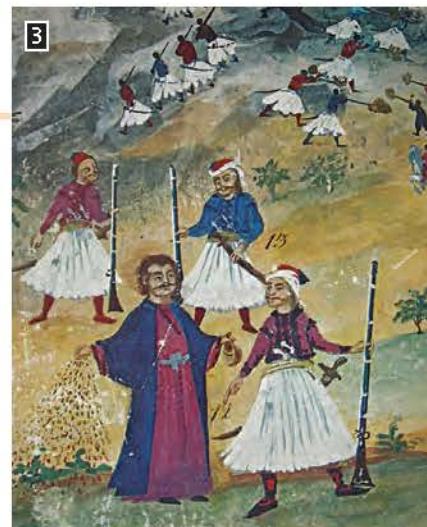
Ο τάφος του Βολταίρου στο Πάνθεον, Παρίσι



▲ Ο Αδαμάντιος Κοραής



▲ Ο Ρήγας Βελεστινλής



▲ Ο Ρήγας ρίχνει τον σπόρο της ελευθερίας,
Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη



▲ Προμετωπίδα της «Χάρτας» του Ρήγα,
Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη



▲ Ο Μέγας Αλέξανδρος από τη «Χάρτα της Ελλάδος» του Ρήγα

Ερωτήματα

- Ποια ήταν τα βασικά σπρέια της διδασκαλίας του Κοραή και ποια του Ρήγα;
- Ποιες αξίες κυριαρχούν στα κείμενα του Ρήγα Βελεστινλή με βάση τις δύο πρώτες πηγές;